

Het wordt lente! Kijk maar naar de hazelaar.

Nog voor het eerste groen aan de takken verschijnt, weet ik het. Het wordt lente. Soms al met kerst beginnen mijn ogen te jeuken en krijg ik last van flinke niesbuien. Hooikoorts! Niet te geloven, toch? Maar de pollen vliegen in het rond. Op zoek naar een leuk bloemetje om op te landen. Er is nog geen insect gek genoeg om te vliegen, dus moet de wind het werk overnemen.

Hebben jullie al eens goed naar het bloemetje van de hazelaar gekeken? Zo klein, maar ook zo mooi. Mannelijke en vrouwelijke bloemen zitten aan dezelfde struik. De mannelijke katjes, die gele staartjes, vallen het meest op, van de vrouwelijke bloemen moet je weten dat ze er zitten anders kijk je er overheen. Het lijken gewone knoppen, maar er komt een rood sterretje op: de stijlen. Met drie of vier samen zitten de vrouwelijke bloemen in één knop. De mannelijke bloemen bestaan uit meeldraden hangend onder een klein rond dakje, in grote hoeveelheden groeiend aan een langgerekt katje dat in de wind kwispelt. Het is wel meteen duidelijk dat er veel pollen de lucht in moeten om zo succesvol te zijn, dat er in het najaar een hazelnoot uit voortkomt. Massaal vliegen die pollen de bloemetjes voorbij, in mijn ogen.

Nu is die hazelaar van dezelfde familie als de els en de berk en die hebben ook pollen. Nog meer jeuk. De hazelaar is de vroegst bloeiende struik in Nederland. Als het weer meezit kan hij in januari al bloeien. De mannelijke katjes vallen in deze periode op aan de nog bladerloze struik. Deze katjes zitten er al vanaf de vorige zomer en worden bij het rijpen van het stuifmeel steeds langer, tot zo'n 10-12 cm. De kleur verandert mee; van groengrijs naar groengeel tijdens de bloei. De mannelijke en vrouwelijke bloeiwijzen zijn niet tegelijkertijd rijp, zo wordt zelfbestuiving voorkomen.

Enkele maanden na de bestuiving vindt de bevruchting plaats. Daarna zie je de hazelnoten - eerst nog groen en zacht - tevoorschijn komen. De hazelnoten zitten meestal in een kluwentje bij elkaar. In september zijn ze rijp. Dieren zoals muizen, eekhoorns, gaaien, boomklevers en spechten zorgen voor de verspreiding van de soort. Dat gebeurt door verstoppertje spelen en vervolgens vergeten en door het 'knoeien' tijdens het eten ervan. Vogels beuken noten open, muizen maken er een gaatje in. Kenners weten dan blijkbaar precies welke soort muis dit is geweest.

De hazelaar is van reuze belang geweest voor onze voorouders. Wilde hazelaars groeiden in de oudheid overal in Europa. De hazelaar was een van de eerste houtachtige soorten die zich na de laatste ijstijd, zo'n 12.000 jaar geleden, in onze streken massaal verspreidde. Je kan gerust zeggen dat de mens zich hier opnieuw kon vestigen en handhaven dankzij de eiwit- en vetrijke hazelnoten. Sinds de Middeleeuwen waren hazelaars heilig. In Ierland waren vooral drie bomen belangrijk: de appelboom om zijn schoonheid, de eik om zijn kracht en de hazelaar om zijn wijsheid en inzicht. Als dat zo is, moet er toch een boel van die wijsheid en inzicht bij mij binnenkomen elk voorjaar.

Uit opgravingen blijkt dat de hazelaar al meer dan 20 miljoen jaar in onze regio te vinden is. Het is dan ook geen wonder dat deze struik veel voor de mens is gaan betekenen.

Bij de oude Romeinen was de hazelaar het symbool van vrede. In de Griekse mythologie gaf Apollo Hermes een magische (hazelaar-)tak die hem wijsheid, rijkdom en veiligheid verleende. Alles wat hij met deze staf aanraakte, veranderde in goud. De toverstaf was versierd met linten, die later afgebeeld werden als slangen. De staf werd het symbool van artsen. De twee slangen die zich rond de staf wonden, symboliseren gezondheid en ziekte, leven en dood, want het gif van slangen kon vroeger gebruikt worden als geneesmiddel of om iemand te doden. Bij de Kelten gold 'Mevrouw Hazel' als zinnebeeld van leven, vruchtbaarheid en vernieuwing. Bij de oude Germaanse volkeren was de hazelaar symbool van de mannelijke potentie. Men plantte hazelaars in de hoop dat de kracht van de voedingsrijke noten op de man over zouden gaan. De hazelaar was gewijd aan oppergod Thor. Thor was de baas over bliksem en donder, en men vertrouwde erop dat hij 'zijn' boom niet zou vernietigen. Volgens een christelijke legende belandde de heilige Maria in een noodweer en werd voor de bliksem beschermd door een hazelaar. (Statistisch gezien wordt de hazelaar minder vaak door de bliksem getroffen dan andere bomen)

Maar natuurlijk was de hazelaar ook functioneel. Hazelaarhout brandt goed en levert een goede houtskool die als tekenkool kan worden gebruikt. De buigzame twijgen werden gebruikt voor handbogen, vlechtwerk en voor schuimspanen in bierbrouwerijen en bij de azijnproductie. De hazelaar is pas na tien jaar volwassen en gaat dan vrucht dragen.

Wichelaars gebruiken het liefst éénjarige twijgen om water op te sporen. De praktijk van het wichelen wordt ook tegenwoordig nog uitgeoefend. De wichelaar die naar water, aardstralen of mineralen zoekt, zou bij de ontdekking een lichte siddering van zijn pols of plotselinge hitte of koude voelen. Ook wilgentakken werden trouwens gebruikt als wichelroede.

Zo bezien is zo'n polletje inspirerend, anders had ik al die info nooit opgezocht. Toch weer wat wijsheid opgesnoven.

Ria Smits

